

С. М. Ратушний

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

О. К. Намясенко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватного права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

**МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ
МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ВІДНОСИН**

Стаття присвячена детальному аналізу впливу на сучасний стан та розвиток міжнародних комерційних відносин міжнародних санкцій на різних рівнях: багатосторонньому (в рамках ООН за рішенням Ради Безпеки), регіональному (ЄС), вводяться державами в односторонньому порядку (США, Великобританія та ін.). В статті окреслено всі види міжнародних санкцій, однак детально проаналізовано ті, які безпосередньо впливають на регулювання міжнародних комерційних відносин: обмеження експорту та імпорту, ембарго, торговельний бойкот, запровадження додаткових тарифів і мит, фінансові санкції та заборони на інвестиції, платежі й переміщення капіталу або відміни тарифних преференцій тощо.

Зазначено, що найближчі роки кількість запроваджених міжнародних санкцій в світі буде лише зростати. Не зважаючи на основну мету запровадження – вплив на політику держави, особи, установи, які порушують норми міжнародного права та створюють загрозу миру або прямі воєнні дії, більшість міжнародних санкцій мають економічний ефект, який прямо відображається в міжнародних комерційних стосунках. Складність та розгалуженість системи міжнародних санкцій вимагає подальшого детального дослідження окремих питань їх застосування. Оцінити наслідки впливу міжнародних санкцій на міжнародні комерційні відносини та їх ефективність також можливо лише з часом.

Санкційні заходи, які безпосередньо впливають на регулювання міжнародних комерційних відносин, включають обмеження експорту та імпорту, ембарго, секвестр майна, торговельний бойкот, запровадження додаткових тарифів і мит, фінансові санкції та заборони на інвестиції, платежі й переміщення капіталу або відміни тарифних преференцій тощо. Часто засоби економічного тиску поєднуються із суто політичними інструментами, як то заборона видачі осіб іншій державі чи, наприклад, обмеження участі в міжнародних організаціях аж до повного виключення з них.

Незалежно від ступеню ефективності міжнародних санкцій, бізнес та фінансовий сектор мають на них реактивати. Найбільші ризики стосуються складнощів або неможливості подальшого виконання вже укладених контрактів, ризиків укладання нових контрактів, якщо контрагент або товар знаходяться в санкційних списках, проблеми вирішення спорів в міжнародному комерційному арбітражі або міжнародному інвестиційному арбітражі та ін.

Ключові слова: міжнародні санкції, міжнародні конфлікти, міжнародні комерційні відносини, міжнародне регулювання комерційних відносин, санкційні списки, ефективність міжнародних санкцій.

S. M. Ratushnyi, O. K. Namiasenko. International Sanctions in the Regulation System of International Commercial Relations

The article is devoted to detailed analysis of the impact of international sanctions on the current state and development of functioning of international commercial relations. The complexity of the study of this topic lies in a fairly wide arsenal of international sanctions measures that are applied at different levels: multilateral (within the UN by decision of the Security Council), regional (EU), unilaterally introduced by states (USA, Great Britain etc.). This requires determining the legal basis for the introduction of international sanctions and the bodies and officials authorized to adopt relevant acts.

The last decades trends indicate a constant increase in the number of applied international sanctions and subjects on which they are directed. The given statistical data prove that the leaders in the application of international sanctions are the EU and the USA. Also, sanctions gradually began to acquire an increasingly targeted individual character; that is, they began to spread not only to states that violate the norms of international law, but also to individual groups, individuals, financial and government institutions, etc. Such sanctions are fixed in separate sanctions lists.

The article outlines all types of international sanctions, but analyzes in detail those ones that directly affect the regulation of international commercial relations: export and import restrictions, embargoes, sequestration of property, trade boycotts, introduction of additional tariffs and duties, financial sanctions and bans on investments, payments and transfers of capital or cancellation of tariff preferences, etc.

Sanction measures that directly affect the regulation of international commercial relations include export and import restrictions, embargoes, sequestration of property, trade boycotts, introduction of additional tariffs and duties, financial sanctions and bans on investments, payments and capital movements or cancellation of tariff preferences, etc. Often, the means of economic pressure are combined with purely political tools, such as the prohibition of extradition of persons to another state or, for example, the limitation of participation in international organizations up to the point of complete exclusion from them.

Particular attention is paid to the effectiveness of international sanctions in general, as well as the effectiveness of sanctions that directly affect international trade, financial and banking institutions, investments, etc. Also the main risks that arise in the field of international commercial relations in connection with the introduction of international sanctions after the start of a full-scale war in Ukraine are considered.

Key words: international sanctions, international conflicts, international commercial relations, international regulation of commercial relations, sanctions lists, effectiveness of international sanctions.

Постановка проблеми. Глобалізація сучасного світу супроводжується не тільки зростанням обсягів міжнародної економіки. Політичні питання забезпечення міжнародної безпеки, захисту національних інтересів держав, верховенства права та демократичних принципів та стандартів співіснують з необхідністю розвитку міжнародного економічного співробітництва як міждержавного так і недержавного комерційного характеру.

Так, обсяг світової торгівлі в першій половині 2022 р. склав 7,7 трлн доларів США, що відповідно до звіту ЮНКТАД про глобальну торгівлю від 7 липня 2022 р. є рекордним показником (на 1 трильйон доларів більше порівняно з першим кварталом 2021 р. [1]. Основним чинником таких показників стало перш за все зростання цін на сировинні товари, оскільки обсяги торгівлі зросли значно меншою мірою. Висхідний тиск на міжнародні ціни на енергоносії та сировинні товари був обумовлений початком повномасштабної війни в Україні, яка вплинула на міжнародну торгівлю. В звіті КРМГ «Економічний прогноз світових держав» зазначається, що «2022 рік, імовірно, став одним із найскладніших років, які світ пережив у сучасні часи. Складно применшити масштаби геополітичної та економічної невизначеності, з якою стикається кожен із нас – від окремих домогосподарств до держав і керівників бізнесу» [2].

Суттєве збільшення чисельності міжнародних конфліктів в останні десятиріччя, спричиняє світову реакцію у вигляді зростання кількості запроваджених міжнародних санкцій, в т. ч. й тих, які безпосередньо впливають на міжнародну торгівлю, інвестиції тощо. Новим етапом введення міжнародних санкцій проти Росії стала її повномасштабна агресія проти України, що призвело до масштабних змін в усьому світі, перегляду правил укладання міжнародних контрактів, скорочення експортно-імпорتنих операцій в окремих регіонах та перенаправлення торгівельних операцій в інші регіони, коливання валютних курсів та ставок тощо. Все це потребує детального та тривалого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Застосування міжнародних санкцій є складною правовою проблемою, дослідженню якої присвячені теоретичні та практичні роботи зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема: В. Василенко, Д. Кононенко, Д. Левин, С. Романенко, Ю. Седляр, К. Фліссак, М. Докси, Дж. Кроуфорд та ін. Питання впливу міжнародних санкцій на міжнародні комерційні відносини розглядалися в працях О. Коч, Н. Янкович, К. McDougall, J. Rogers, Alexandros-Cătălin Bakos, M. Perrotta Berlin та ін.

Мета дослідження. Аналіз запровадження і використання міжнародних санкцій як інструменту впливу на обмеження участі держав-порушників у міжнародному комерційному обороті і, відповідно, їх можливостей отримання і використання прибутку та інших переваг від участі в міжнародному комерційному співробітництві для продовження неправомірної поведінки.

Викладення основного матеріалу. Одним з інструментів суттєвого тиску на країну-агресора разом із заходами військово-політичного характеру стали міжнародні санкції. Аналіз політики їх застосування бере свій відлік із міжвоєнного періоду, коли вони стали вивчатися як альтернативні до військових інструментів врегулювання конфліктів та забезпечення міжнародної безпеки.

Аналіз ключових міжнародних конфліктів та кризових ситуацій у постбіполярну добу свідчить, що врегулювання кожного з них не відбувалося без запровадження політики багатосторонніх або односторонніх санкцій. Зокрема, колективні санкційні заходи застосовувалися чи діють донині проти Іраку, Ірану, Лівії, Північної Кореї, Сирії, колишньої Югославії (СРЮ) тощо [3, с. 6]. Наприклад, Список чинних обмежувальних заходів (санкцій) Європейського Союзу (The European Union list of restrictive measures (sanctions) in force) містить перелік суб'єктів, який складається з 38 країн та терористичних організацій. В цьому списку є також і Україна, на яку серед інших діють обмежувальні заходи ЄС щодо заборони на імпорту товарів з Криму чи Севастополя [4].

Санкції застосовуються на багатосторонньому рівні (в рамках ООН за рішенням Ради Безпеки), на регіональному рівні (зокрема, ЄС), а також вводяться державами в односторонньому порядку (США, Великобританія, Канада та ін.) [5, с. 239]. Правова основа впровадження санкцій створена сучасним міжнародним правом.

Повноваження Ради Безпеки накладати санкції базуються на Розділі VII Статуту ООН. Резолюції, прийняті згідно з Розділом VII, є юридично обов'язковими для всіх держав-членів ООН. В Європейському

Союзи усі санкції, введені Радою Безпеки ООН, законодавчо реалізуються на рівні ЄС. Власні обмежувальні заходи, так звані автономні санкції, які не ґрунтуються на резолюціях Ради Безпеки ООН, ухвалюються рішеннями та постановами Ради ЄС. Відповідні повноваження ЄС базуються на Договорі про функціонування Європейського Союзу, ст. 215 якого забезпечує правову основу для припинення або скорочення, частково або повністю, економічних і фінансових відносин Союзу з однією або кількома третіми країнами, якщо такі обмежувальні заходи необхідні для досягнення цілей Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (CFSP). Крім того, від держав-членів вимагається впровадити національні заходи для забезпечення виконання санкцій, які встановлюються лише Рішеннями Ради ЄС. Це, зокрема, обмеження на експорт військової техніки та обмеження на в'їзд. На національному рівні держави-члени ЄС приймають загальний акт про забезпечення виконання санкцій на національному рівні.

В США економічними й торговими санкціями керує Управління з контролю за іноземними активами (The Office of Foreign Assets Control – OFAC) Міністерства фінансів США та забезпечує їх виконання на основі зовнішньої політики США та цілей національної безпеки проти іноземних країн і режимів, терористів, міжнародних наркоторговців, осіб, які займаються діяльністю, пов'язана з розповсюдженням зброї масового знищення та інші загрози національній безпеці, зовнішній політиці чи економіці Сполучених Штатів. Підстави для запровадження санкцій в США визначені положеннями Закону «Про міжнародні надзвичайні економічні повноваження» [6], який уповноважує Президента заявити про існування «незвичайної та надзвичайної загрози ... національній безпеці, зовнішній політиці чи економіці Сполучених Штатів», та після такої заяви блокувати транзакції та заморожувати активи для боротьби із зазначеною загрозою [7]. Санкції призначаються законами, положеннями, наприклад, Закон № 3364 «Про протидію країнам-супротивникам Америки шляхом запровадження санкцій», Положення про контроль над кубинськими активами від 08.07.1963 р. (зі змінами) та ін. [8].

Нові режими санкцій відповідно до Закону про санкції та боротьбу з відмиванням грошей 2018 р. у Великій Британії повністю набули чинності 31 грудня 2020 року. Правила, що встановлюють ці режими, застосовуються на всій території Великобританії, включно з Північною Ірландією [9].

Консолідований канадський автономний список санкцій включає фізичних та юридичних осіб, на яких поширюються спеціальні положення про санкції, прийняті відповідно до Закону про спеціальні економічні заходи (SEMA) і Закону про правосуддя для жертв корумпованих іноземних посадових осіб (JVCFOA). Включення цих імен до цього списку лише з адміністративною метою. Зведений перелік не є нормативним актом і не має сили закону [10].

Першочерговою метою міжнародних санкцій є вплив на політику чи дії держави чи групи, якщо вони вважаються загрозою міжнародному миру та безпеці: розповсюдження зброї масового знищення, участь у міжнародному тероризмі та вчинення значних порушень прав людини, транскордонна організована злочинність, наркобізнес, політичний і релігійний екстремізм, неконтрольовані локальні конфлікти, здатні підірвати основи світової стабільності та ін. Вони передбачають обмеження або призупинення економічних або комерційних відносин, інших сфер, таких як транспорт і зв'язок; фінансові санкції; дипломатичних відносин з конкретною державою або групами осіб і організацій; воєнні санкції (ембарго на поставки зброї); дорожні штрафи (обмеження наземного, повітряного чи морського сполучення); комунікаційні санкції (обмеження доступу до пошти, радіо і телебачення); спортивні й культурні санкції; обмеження в'їзду на територію країни; призупинка співробітництва з третьою країною тощо.

Найбільш різноманітним, а відтак універсальним, є арсенал економічних санкцій, які сьогодні займають важливе місце в механізмі міжнародного регулювання міжнародних комерційних відносин, безпосередньо чи опосередковано рестриктивно впливаючи на участь суб'єктів господарювання країни-порушника в міжнародній комерції. Дослідження Global Trade Alert Report показують, що з кожним роком число дискримінаційних заходів у міжнародній торгівлі зростає. Так, у 2015 р. таких заходів було на 35% більше, ніж у 2014 р. – 539 дискримінаційних заходів проти 200 лібералізаційних, тоді як у 2014 р. – 400 дискримінаційних проти 140 лібералізаційних. При цьому під дискримінацію попадають насамперед такі товарні групи, як основні матеріали, транспортні засоби і обладнання, сільськогосподарська продукція, готові металовироби та спеціалізована техніка [11, С. 77].

Санкційні заходи, які безпосередньо впливають на регулювання міжнародних комерційних відносин, включають обмеження експорту та імпорту, ембарго, секвестр майна, торговельний бойкот, запровадження додаткових тарифів і мит, фінансові санкції та заборони на інвестиції, платежі й переміщення капіталу або відміни тарифних преференцій тощо. Часто засоби економічного тиску поєднуються із суто політичними інструментами, як то заборона видачі осіб іншій державі чи, наприклад, обмеження участі в міжнародних організаціях аж до повного виключення з них.

Найбільший вплив на міжнародні комерційні відносини, зокрема на міжнародну торгівлю, мають різноманітні обмеження експорту та імпорту. В принципі, санкції можуть бути використані для обмеження експорту чи імпорту будь-якої продукції чи технології. У різних випадках заборона на експорт накладалася, наприклад, на оборонне обладнання, іншу вогнепальну зброю та боєприпаси, товари подвійного призначення та продукти, необхідні для ядерної промисловості, нафтової та газової промисловості та суднобудівної

промисловості. З іншого боку, заборона на імпорт зазвичай накладається на продукти, які забезпечують дохід цільової групи для фінансування її діяльності: це включає такі продукти, як нафта та природний газ, інші нафтохімічні продукти, а також дорогоцінні метали та каміння.

Одним із найпоширеніших видів санкцій є обмеження зброї та інших засобів оборони. У більш рідкісних випадках міжнародні санкції також можуть бути введені для обмеження комерційного експорту вогнепальної зброї та боєприпасів, призначених для цивільного використання.

Експорт товарів подвійного призначення підлягає дозволу незалежно від того, чи застосовуються міжнародні санкції. Однак, можна також додатково прийняти санкції, щоб накласти більші обмеження на експорт товарів подвійного використання на певні країни або повністю заборонити такий експорт. Товари подвійного використання — це товари, придатні як для цивільного використання, так і для військових цілей, особливо для розробки зброї масового знищення. Експорт товарів подвійного використання з ЄС контролюється Регламентом (ЄС) № 428/2009, що встановлює режим Співтовариства щодо контролю за експортом, передачею, посередництвом і транзитом товарів подвійного використання [12].

Фінансові санкції досить часто призначаються паралельно з економічними санкціями та включають в себе обмеження в банківському, фінансовому та страховому секторі, заборона страхування та перестраховування відповідної продукції, а також її транспортування та інші супутні послуги, вилучення своїх фінансових активів із банківської системи держави-порушниці, обмеження встановлення нових банківських відносин з банками країни, до якої введено санкції тощо.

Сучасна точка зору полягає в тому, що спрямовані проти визначених осіб та організацій або конкретних економічних секторів, є найефективнішим засобом впливу на осіб, відповідальних за неприйнятну політику чи дії, зводячи до мінімуму негативний вплив на цивільне населення. Наприклад, санкції можуть бути спрямовані на уряд певної країни та інших осіб або організацій, пов'язані з цим урядом, але вони також можуть бути спрямовані на певні групи, які не обов'язково пов'язані з конкретною державою. Крім того, санкції можуть бути введені для обмеження доступності продуктів, матеріалів або технологій, які використовуються в діяльності, на яку поширюються санкції. Санкції завжди плануються в кожному конкретному випадку для задоволення конкретних вимог зовнішньої політики та політики безпеки, тому всі режими санкцій різні.

Одним з актуальних питань щодо застосування міжнародних санкцій є їх ефективність. З одного боку, всі показники свідчили про те, що дедалі більше урядів, які бажали покарати військову агресію чи порушення прав людини, але не бажали вступати через них у війну, прийняли тактику застосування санкційних обмежень. Наприклад, у США з 2000 р. кількість фізичних та юридичних осіб у списку санкцій зросла більш ніж у десять разів до 10 000 [13]. На початок 2021 р. з боку ООН було запроваджено 14 санкційних режимів, з боку США – 35, а беззаперечним прихильником використання інструментів економічних і політичних обмежень слід вважати ЄС, представницькими органами якого запроваджено 45 режимів санкцій [14].

На жаль, 24 лютого 2022 р. весь світ зміг переконатись, що всі санкції, які були запроваджені проти РФ, а також санкції, які були розроблені та оголошені напередодні у вигляді попереджувального заходу, не змогли завадити початку війни. Хоча санкції, запроваджені проти Росії, вважаються найсильнішими та наймасштабнішими серед тих, що застосовувались проти великої держави після Другої світової війни, найбільш чисельними та всеосяжними за усі інші санкційні заходи, які зараз діють проти всіх інших країн. Міжнародна робоча група підготувала звіт щодо наслідків запровадження обмеження цін на нафту, за яким «приблизно 60% доходів Росії від експорту припадає на нафту і газ. Так само доходи від нафти домінують у бюджеті, становлячи понад 40% доходів федерального бюджету. ... Наш базовий сценарій передбачає падіння прибутків від російського експорту нафти та газу на 185 мільярдів доларів у 2023 році, що становить приблизно 10% російського ВВП» [15].

І хоча результату, який найбільше асоціюється з успіхом, а саме швидке припинення військових дій, не досягнуто, безумовно санкції мають певні наслідки. За оцінкою The Economist «...уряди, які їх запровадили, сподіваються, що покарання та ізоляція, які вони спричиняють, і можливий стримуючий вплив (принаймні на інших) виправдають їх. Виміряти успіх санкцій важко, не в останню чергу через складність відокремити їхній вплив від інших економічних, а іноді й військових сил, але однозначних успіхів було небагато» [13].

Незалежно від ступеню ефективності міжнародних санкцій, бізнес та фінансовий сектор мають на них реагувати. Найбільші ризики стосуються складнощів або неможливості подальшого виконання вже укладених контрактів, ризиків укладання нових контрактів, якщо контрагент або товар знаходяться в санкційних списках, проблеми вирішення спорів в міжнародному комерційному арбітражі або міжнародному інвестиційному арбітражі та ін.

Так, наприклад, санкції OFAC фактично мають екстериторіальний характер і можуть поширюватись на необмежене коло резидентів інших країн. На резидента іншої країни розповсюджуються санкційні обмеження, встановлені OFAC, якщо:

– до нього застосовано первинні санкції OFAC – цільові санкції, відображені в «Special Designated Nationals List», секторальні санкції, вказані в «Sectorial Sanctions Identification List» або він є резидентом країни або регіону, до якого застосовано комплексні санкції;

– до нерезидента застосовано вторинні санкції через його співпрацю із особами, на яких накладено первинні санкції;

– нерезидент має певний рівень зв'язку з США;

– нерезидент надає суттєву допомогу або сприяє здійсненню трансакцій з підсанкційними особами.

Необхідно також враховувати, що часто відповідно до санкційних списків або законодавства конкретної країни санкції автоматично застосовуються і до дочірніх компаній підсанкційних осіб незалежно від того, вказані вони у такому списку або ні. Це створює певні складнощі для бізнесу оскільки контрагенти не завжди бажають розкривати свою структуру власності. Отже, бізнесу потрібно винаходити певні запобіжники за допомогою договірних механізмів. Не завжди очевидним є застосування комплексних і секторальних санкцій до певних осіб, зокрема, якщо у них розгалужена група підприємств, вони працюють в різних галузях або майно знаходиться в різних країнах чи місцевостях.

Для полегшення перевірки контрагента кожна з країн затвердила відповідні міжнародні санкційні списки, зокрема: ОФАС (підрозділ Міністерства фінансів США) опублікувало оновлення списків фізичних і юридичних осіб, Канада доповнила Положення про спеціальні економічні заходи (Росія) списками фізичних і юридичних осіб, ЄС запровадили Консолідований перелік осіб, груп та організацій, щодо яких застосовуються фінансові санкції та ін. В Україні дані актуальних санкційних списків додані до системи YouControl, зокрема: списки РНБО і Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів США; Європейського Союзу; Зведеного списку санкцій Австралії; Консолідованого списку осіб/організацій, до яких застосовані фінансові санкції Великобританії; Списку санкцій Японії проти РФ у зв'язку з подіями в Україні.

Висновки. Як підсумок необхідно зазначити, що найближчі роки кількість запроваджених міжнародних санкцій в світі буде лише зростати. Не зважаючи на основну мету запровадження – вплив на політику держави, особи, установи, які порушують норми міжнародного права та створюють загрозу миру або прямі воєнні дії, більшість міжнародних санкцій мають економічний ефект, який прямо відображається в міжнародних комерційних стосунках. Складність та розгалуженість системи міжнародних санкцій вимагає подальшого детального дослідження окремих питань їх застосування. Оцінити наслідки впливу міжнародних санкцій на міжнародні комерційні відносини та їх ефективність також можливо лише з часом.

Список використаних джерел:

1. Global trade hits record \$7.7 trillion in first quarter of 2022. United Nations Conference on Trade and Development. 07 July 2022. URL : <https://unctad.org/news/global-trade-hits-record-77-trillion-first-quarter-2022>
2. Чого чекати світовій економіці до кінця 2022 року. Основні тези звіту KPMG. URL : <http://surl.li/elmgm>
3. Седляр Ю. О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 412 с.
4. European Union Restrictive measures (sanctions) in force. Regulations based on Article 215 TFEU and Decisions adopted in the framework of the Common Foreign and Security Policy. European Commission. Service for Foreign Policy Instruments. URL : <http://surl.li/elmgh>
5. Кононенко Д. Ф. Поняття и види економічних санкцій и механізм их применения в международном частном праве. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. № 1. 2016. С. 239-251.
6. Закон Про міжнародні надзвичайні економічні повноваження (50 USC 1701-1706). URL : <https://uslaw.link/citation/us-law/public/95/223>
7. Запровадження санкцій у США та країнах Європи. Інформаційно-дослідницький центр при ВРУ. Квітень 2021. URL : https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH8F.pdf
8. Міжнародні санкції (ООН, ЄС, основні санкції США). URL : <http://surl.li/elmfv>
9. The UK Sanctions List. URL : <http://surl.li/elmfv>
10. Consolidated Canadian Autonomous Sanctions List. URL : <http://surl.li/elmfv>
11. Фліссак К. Економічні санкції та специфіка їх позиціонування в сучасних міжнародних відносинах. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 1 (17). 2019 р. С. 72-80.
12. Council Regulation (EC) No 428/2009 of 5 May 2009 setting up a Community regime for the control of exports, transfer, brokering and transit of dual-use items (recast). URL : <https://www.legislation.gov.uk/eur/2009/428/contents>
13. Western sanctions on Russia are like none the world has seen. *The Economist*. March 5th 2022. URL : <http://surl.li/elmff>
14. Остапенко Д. Як працюють санкції: іноземний досвід. Вступна серія. *Асоціація правників України*. 01.02.2021 р. URL : <https://uba.ua/ukr/news/8234/>
15. Working Group Paper #10. Implementation of the Oil Price Cap. The International Working Group on Russian Sanctions. November 28, 2022. URL : <https://fsi.stanford.edu/working-group-sanctions>